

Verstrenging van de studievoortgangs- maatregelen

STANDPUNT

Vlaamse Vereniging
van Studenten

Standpunt van de **Vlaamse Vereniging van Studenten** over **Verstrenging van de studievoortgangmaatregelen**, op vraag van de **Algemene Vergadering** op **12 november 2020**.

Uitgebracht in **Brussel** door het **Bureau** op **20 mei 2021** met **eenparigheid van stemmen** en goedgekeurd door de **Algemene Vergadering** op **20 mei 2021**. Geldig tot en met **31 juli 2024**.

Dossierbeheerder(s): **Frédéric Piccavet**

Contactpersonen: **Dylan Couck, Frédéric Piccavet**

Code Standpunt: **2021/B**

Verstrenging van de studievoortgangs- maatregelen

KORTE INHOUD

In dit standpunt staat VVS stil bij de studievoortgangsmaatregelen die de werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang', opgericht door het kabinet Weyts, doet om decretaal te implementeren. Aangezien die maatregelen wel een duidelijke en sterke impact kunnen hebben op het studietraject van studenten, benaderen we deze met de nodige voorzichtigheid en kritische zin. Dat wil evenwel niet zeggen dat we de noodzaak van een effectief studievoortgangsbeleid niet erkennen. De verschillende voorstellen, zoals die voorlagen eind april 2021, worden verder in deze tekst afzonderlijk behandeld en becommentarieerd. Per maatregel bepalen we in deze tekst ook in hoeverre we deze als VVS steunen. Het is wel uitermate de steun voor bepaalde maatregelen te lezen te lezen in het geheel van deze tekst en niet los van de andere overwegingen.

Behoudens een genuanceerde standpuntbepaling over de verschillende voorstellen voor nieuwe studievoortgangsmaatregelen, leggen we ook enkele, onontbeerlijke bijkomende voorstellen op tafel voor een sterk en gedegen studievoortgangsbeleid. Het betreft dan onder meer een noodzakelijke investering in studie- en trajectbegeleiding; een duidelijke vraag om het studieproces van studenten niet zuiver kwantitatief maar ook kwalitatief te benaderen en daar onderzoek naar te verrichten; en om de rechtsbescherming van de student te bewaken. Tot slot leggen we als organisatie ook een verplichte evaluatie van het nieuwe beleid op tafel samen met een voorstel om universiteiten en hogescholen te verplichten publieke informatie te verstrekken over hun studievoortgangsbeleid.

De Vlaamse Vereniging van Studenten vraagt:

✓ ***

Gelukkige studenten aan de universiteit lijken allemaal op elkaar, maar ongelukkige studenten lijken ongelukkig op hun eigen manier. Toen ik studeerde ontmoette ik een aantal studenten die met gemak door hun studie heen leken te fietsen. Met zichtbaar genot verschenen ze goed voorbereid bij elk college, ze deden actief mee en haalden hoge cijfers. Binnen enkele jaren behaalden ze meerdere bachelordiploma's, vaak zelfs cum laude.

Veel vaker echter, ontmoette ik studenten die worstelden. Studenten met meer ambitie dan ze konden volhouden en die geregeld hun studie moesten onderbreken vanwege RSI of een inzinking. Studenten die het moeilijk vonden om 's morgens in beweging te komen, en vaak pas in de middag in de bibliotheek verschenen om te studeren, als het ze überhaupt lukte hun kamer te verlaten. Studenten met slaapproblemen, waardoor hun dagen nachtritme omgedraaid raakte. Studenten die al meerdere studies hadden geprobeerd, en er pas een af konden ronden als ze medicijnen gebruikten. Studenten die aan alle colleges enthousiast meededen, maar op het einde geen papier in durfden leveren. Studenten die veel deadlines en verplichtingen misten en daardoor niet verder kwamen met hun studie. Studenten van wie langere periodes niets werd vernomen, en die later somber thuis bleken te zitten. Studenten die tijdens het schrijven van hun scriptie zo verlamd raakten van angst voor de toekomst, dat het jaren duurde voor de scriptie af was. Studenten die studieduurvertraging opliepen omdat ze altijd te laat begonnen met studeren.

Ongelukkige studenten lijken ieder op geheel eigen wijze ongelukkig te zijn. Zelf vinden ze ook dat hun problemen uniek en persoonlijk zijn.

Uit De mooiste tijd van je leven. Een nieuwe kijk op studiestress (2020) van Toske Andreoli.

Inhoudsopgave

Kop 1	4
Kop 1.1	4
Kop 1.1.1.	4

1. Situering en retroacta

Met de publicatie van het regeerakkoord 2019-2024 was het meteen duidelijk dat voor het hoger onderwijs de nadruk zou komen te liggen op studievoortgang. De studievoortgang van studenten voldoet in het algemeen immers niet aan de verwachtingen van de meerderheidspartijen, die daarop verschillende maatregelen voorstellen om zowel het studierendement te verhogen als de studieduur terug te dringen. De eerste reacties van het onderwijsveld waren weinig positief voor de voorgestelde maatregelen: een gebrek aan onderbouwing, niet tegemoet komend aan een werkelijke nood, geen aandacht voor de oorzaken voor een mindere studievoortgang...

VVS heeft diezelfde kritieken mee geuit en onderschreven vanuit de bezorgdheid dat er, samengevat, inderdaad onvoldoende geweten was over de studievoortgang van studenten om gerichte en doeltreffende maatregelen te treffen, waarover bovendien voldoende zekerheid bestond om ze te kunnen rechtvaardigen ten aanzien van de student. Als organisatie hebben we evenwel nooit de deur gesloten voor overleg om, gelet op bezorgdheid van de Vlaamse regering die tot op zekere hoogte gedeeld werd, te komen studievoortgangsmaatregelen in het belang van de student. VVS verwelkomt dan ook de werkzaamheden van de werkgroep 'Optimaliseren Studievoortgang' opgericht door het kabinet.

Over die werkzaamheden en in het bijzonder de resultaten van die werkgroep, meer verder in deze tekst. We starten dit standpunt met een beknopte terugblik op het Vlaamse regeerakkoord en de voorstellen die het akkoord bevatte. Vervolgens staan we stil bij de grote principes die VVS als organisatie naar voren geschoven heeft in het debat rond studievoortgang. Deze tekst bevestigt het engagement van de organisatie om die principes te blijven uitdragen. Daaropvolgend staan we dan stil bij de eigenlijke werkzaamheden en voorstellen van de werkgroep 'Optimaliseren Studievoortgang'. We ronden deze tekst af met twee bijkomende voorstellen die VVS doet voor decretale maatregelen, en een aantal algemene beschouwingen en aandachtspunten voor de politieke overheden en instellingsbesturen.

1.1. Voorbereiding door de overheid: het regeerakkoord 2019-2024

Het regeerakkoord 2019-2024 van de Vlaamse Regering laat er geen twijfel over bestaan dat de Vlaamse Regering het terugdringen van de studieduur als prioriteit aanduidt voor het hoger onderwijs. Daarvoor richt de Regering haar blik zowel het verder faciliteren en ondersteunen van de studieoriëntering, als op maatregelen die een effect moeten hebben

op de studievoortgang (zijnde de studieduur en het studierendement) van de studenten. Die laatste maatregelen, eveneens herhaald in de Beleidsnota Onderwijs, zijn:

- 1° Een herziening van het financieringssysteem met aanpassing van de inputfinanciering moet leiden tot een gepaste en snelle heroriëntering van studenten.
- 2° Om de studie-efficiëntie verder te optimaliseren, wordt een evaluatie van het systeem van het leerkrediet in het vooruitzicht gesteld.
- 3° Generatiestudenten kunnen enkel geldig inschrijven indien zij minstens 50 studiepunten opnemen.
- 4° Indien studenten voor een tweede keer willen inschrijven in dezelfde opleiding, moeten zij minstens de helft van de studiepunten verworven hebben. Bissen kan slechts indien er bindende studievoortgangmaatregelen gelden.
- 5° De hogeronderwijsinstellingen worden gevraagd stringenter modeltrajecten op te stellen en meer gebruik te maken van volgtijdelijkheden.
- 6° Tussen de bachelor en master komt een harde knip, met die nuance dat er maximaal 30 studiepunten uit de bachelor (de bachelorproef uitgesloten) kunnen worden meegenomen naar de master.

De maatregelen richten zich zowel op de flexibiliteit die de student heeft bij het samenstellen van zijn eigen studieprogramma als op de incentives en consequenties die de student ondervindt wanneer zijn studierendement te laag is of hij te lang over zijn studies doet. Hoewel verschillend in opzet, delen al deze maatregelen naast het doel eveneens de idee dat de student te sturen valt in de richting van een ideaalbeeld: een student die binnen de voorziene studieduur zijn diploma haalt en dat liefst ieder academiejaar met een studierendement van 100%.

Dit standpunt biedt geen antwoord op de vraag in welke mate een student en zijn studiegedrag werkelijk stuurbaar is – die vraag moet beantwoord worden door personen die daarin wetenschappelijk onderlegd zijn – maar als organisatie achten we dit wel een belangrijk punt. Een universiteit of hogeschool moet er namelijk zijn voor zo veel mogelijk soorten studenten: zij die snel leren en zij die meer tijd nodig hebben, voor zij die zich enkel willen toeleggen op hun studie en voor zij die bewust of verplicht door de omstandigheden ervoor kiezen om hun studie te combineren met ondernemerschap, mantelzorg of andere engagements. Daarnaast zijn ook niet alle factoren die de studievoortgang kunnen beïnvloeden, eenvoudig te beheersen. We komen daarop later in deze tekst nog terug.

Het regeerakkoord en de beleidsnota waren bij de publicatie zeker niet vrij van kritiek. De Vlaamse Onderwijsraad stelde in haar advies over de Beleidsnota Onderwijs, mee goedgekeurd door VVS, VLIR en VLHORA, het volgende over de voorgestelde studievoortgangsmatregelen:

“Er zijn onder meer veel vragen over de beoogde doelgroepen en hun omvang in verhouding tot de totale populatie aan studenten. Zo vermoedt de raad dat er niet zoveel generatiestudenten zijn die minder dan 50 studiepunten opnemen. Nieuwe maatregelen mogen niet leiden tot planlast voor de instellingen zonder een reële beleidsimpact te hebben.

De raad heeft ook nog andere vragen bij de voorgestelde maatregelen. Wat is de impact van de ‘knip’ tussen de bachelor- en de masteropleidingen? Zal dit niet eerder zorgen voor studieduurverlenging? Wat zijn de financiële implicaties voor de student? In welke mate is er wel een grote groep generatiestudenten die minder dan 60 studiepunten opnemen? In welke mate zal dit beleid een negatieve impact hebben op het diversiteitsbeleid van de instellingen en een rem betekenen op de democratisering van het hoger onderwijs?”

Dit standpunt zal waar nodig die kritiek herhalen. VVS verwelkomt evenwel de werkzaamheden en de nota van de Werkgroep Optimaliseren Studievoortgang. De nota van die werkgroep vertrekt van een uitgebreide dataset met gegevens over de studievoortgang en het studierendement van studenten. Op basis daarvan werden de voorstellen uit het regeerakkoord verder uitgewerkt, aangevuld en gewijzigd. Die nota vormt een van de belangrijke vertrekpunten voor het tweede deel van dit standpunt.

1.2. Voorbereiding vanuit VVS

Studievoortgang is een ongetwijfeld belangrijk beleidsthema. Niet alleen door de politieke en maatschappelijke aandacht, maar evenzeer door de impact die studievoortgangsmatregelen kunnen hebben op de studieloopbaan van studenten. Voor VVS is een evidence based benadering van nieuwe studievoortgangsmatregelen dan ook onontbeerlijk. Die onderbouwing bestaat in een ideaal scenario uit data over het studierendement, de studieduur ... enerzijds, en uit informatie over de oorzaken van die leiden tot een onredelijke studievoortgang anderzijds. Die eerste zijn nog relatief eenvoudig te verzamelen; voor de tweede soort gegevens ligt dat al veel minder voor de hand.

Zonder te willen terugvallen op zuivere anekdotiek, is de inbreng van studentenvertegenwoordigers als zelf studenten zijnde bijzonder waardevol. Het doel moet immers zijn om die redenen die leiden tot een onredelijke studievoortgang en die we bovendien niet beschouwen als een rechtvaardiging voor die onredelijke voortgang, te identificeren en te remediëren. Andere redenen, en we komen daar verder op terug,

kunnen wel verantwoordend dat een student afwijkt van het modeltraject. Voorgaande leidt eveneens tot de belangrijke vraag wat een redelijke dan wel onredelijke studievoortgang is. Die denkoefening moest VVS zelf ook nog maken en daarvoor zijn het regeerakkoord en de werkzaamheden van de werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang' een goede stimulus geweest. Bij die oefening hebben volgende principes mee het kader bepaald waarbinnen VVS te werk gegaan is.

1.2.1. Uitgangspunten met betrekking tot het decretale raamwerk

Allereerst is het belangrijk dat het decretale kader zich beperken tot een raamwerk dat een rechtsgrond verschaft voor de studievoortgangsmaatregelen en tezelfdertijd de grenzen schetst van de handelingsruimte van de hogeronderwijsinstellingen. Een dergelijk kader heeft het voordeel van de duidelijkheid – minstens indien het goed opgesteld is – en laat instellingen de mogelijkheid om de eigen studievoortgangsmaatregelen af te stemmen op het bredere instellingsbeleid. Studievoortgangsmaatregelen staan immers niet op zich en pas binnen een reeks aan maatregelen zoals volgtijdelijkheden, individuele (traject)begeleiding en opvolging van de student ... die samen de studievoortgang moeten bewaken.

Daarenboven kunnen studievoortgangsmaatregelen een enorme impact hebben op het studietraject van een student, zeker wanneer deze ertoe leiden dat de student een opleiding moet stoppen en eventueel een andere opleiding moet kiezen. In een dergelijk geval is een hogeronderwijsinstelling het best geplaatst om op basis van een individueel dossier een volledige afweging te maken. Dit veronderstelt wel dat een universiteit of hogeschool middelen heeft en inzet voor trajectbegeleiding. Anders is een maatregel genomen door een instelling even blind als een decretale maatregel voor de individuele situatie van een student.

Het kader dat de instellingen geboden wordt moeten hen bovendien toelaten om in eerste dan wel in tweede instantie rekening te houden met de persoonlijke situatie van de student. Studievoortgangsmaatregelen worden altijd opgesteld vanuit de idee dat een student die aan een bepaalde norm niet voldoet – zoals een bepaald studierendement behalen – geen of slechts een zeer minimale kans heeft om diens kans op het behalen van een diploma in de betrokken opleiding. Net omdat het steeds gaat over een kans en 100% zekerheid bijna uitgesloten is, is het belangrijk dat een beslissing genomen wordt op basis van alle beschikbare data. Daartoe behoort zeker de studievoortgang van de student, maar evenzeer een afweging van diens persoonlijke situatie.

1.2.2. Uitgangspunten met betrekking tot de studievoortgangsmaatregelen

Voornoemd raamwerk moet voor VVS bovendien verenigbaar zijn met de volgende twee uitgangspunten. Deze zijn niet louter aanwijzingen, maar zijn noodzakelijk te vervullen voorwaarden om de steun te krijgen van VVS voor welbepaalde

studievoortgangsmatregelen. Die uitgangspunten zijn noodzakelijk te vervullen voorwaarden, maar zijn op zich niet afdoende. Het evalueren van bestaande of nieuwe studievoortgangsmatregelen moeten dus niet louter gebeuren aan de hand van onderstaande punten maar vooral in het geheel aan decretale maatregelen én beleid gevoerd door de Vlaamse meerderheid.

1. Iedere student heeft het recht op minstens twee kansen: studenten zijn in de regel jonge personen die rechtstreeks vanuit het middelbaar doorstromen naar de universiteit of hogeschool. Zij staan nog aan het begin van hun leven en zijn de toekomst van onze maatschappij, die heel sterk steunt op kennis. We moeten studenten dan ook de kans geven om in de eerste plaats via oriëntering maar nadien ook proefondervindelijk hun (cognitieve) sterktes, talenten, interesses ... te ontdekken en ontwikkelen.

Een student die in een eerste jaar of in een latere fase van zijn studies onvoldoende studievoortgang behaald, moet daarvoor niet meteen gestraft worden. Decretale studievoortgangsbewakingsmaatregelen mogen dan ook niet uitsluiten dat een student een tweede kans krijgt en kan opnemen wanneer het eens tegenzit. Het is in principe ook niet wanneer de student die eenmalig vooropgestelde normen niet haalt, dat strenge studievoortgangsmatregelen aangewezen zijn.

Des te meer daar de beschikbare data over de studievoortgang van studenten niet met absolute zekerheid aantonen dat een student met een ongunstige studievoortgang in geen geval nog het diploma van de betrokken opleiding kan halen, is enige voorzichtigheid geboden bij strikte maatregelen. Soms worden die kansen wel bijzonder klein en dat mogen we ook niet negeren, maar uiteindelijk gaat het wel steeds om een kans. Daarnaast leren de beschikbare data (cf. infra) ons ook weinig over waarom studenten het minder doen, waardoor we ook niet weten of studievoortgangsmatregelen dan wel andere maatregelen aangewezen zijn in individuele omstandigheden.

2. Studievoortgangsmatregelen moeten gepaard gaan met begeleidingsmogelijkheden: er zijn tal van redenen die een verklaring kunnen vormen een suboptimale studievoortgang: een moeilijke thuissituatie, de keuze om een opleiding te combineren met andere engagementen, beschikken over onvoldoende metacognitieve vaardigheden ... Sommige van deze oorzaken kunnen geremedieerd worden via begeleiding van de student. Die remediëring moet dan wel toegankelijk en beschikbaar zijn vooraleer de studenten studievoortgangsmatregelen krijgt opgelegd. Wanneer deze begeleiding er niet is, ontnemen we studenten kansen om te leren en te groeien.

Begeleiding moet hier trouwens ruimer gezien worden dan inhoudelijke begeleiding, wat in de eerste plaats de taak van het onderwijzend personeel is. Naast kennis en vaardigheden zijn bijvoorbeeld ook metacognitieve competenties (plannen, reflecteren,

zichzelf evalueren, monitoren ...) noodzakelijk voor studiesucces. Deze kennen in vele opleidingen geen uitdrukkelijke plek in het curriculum, hoewel veel studenten dit onvoldoende in de vingers hebben. Studiebegeleiders hebben hier dan ook een cruciale rol in te spelen: de studenten ondersteunen en begeleiden bij het ontwikkelen van dergelijke metacognitieve vaardigheden, met voldoende oefenkansen en feedbackmomenten. Het doel daarvan is dat een student het studieproces werkelijk in eigen handen kan nemen.

Naast de studiebegeleiding, moet er ook sprake zijn van trajectbegeleiding. Studenten die geen modeltraject volgen, moeten soms moeilijke en niet steeds eenvoudig in te schatten keuzes maken over hun studietraject. Daar is daarenboven ook niet altijd veel tijd voor, bijvoorbeeld tussen de vrijgave van de resultaten van de tweede zit en het begin van het nieuwe academiejaar. Hetzelfde gaat op voor studenten die overwegen om te heroriënteren. Als aanvulling op online beschikbare informatie en collectieve begeleiding, is de hulp van een trajectbegeleider voor sommige studenten onontbeerlijk. Zij kunnen rekening houdend met de persoonlijke situatie van de student en kennis van het opleidingsaanbod aanzetten tot reflectie, informatie verstrekken, samen een plan uit te werken ...

2. Verstrenge studievoortgangsmatregelen?

2.1. Noodzakelijke, flankerende maatregelen

Verstrenge studievoortgangsmatregelen kunnen voor VVS slechts indien ze gepaard gaan met een aantal flankerende maatregelen. Allereerst verwachten we als organisatie een investering door de overheid in kwalitatief onderzoek in de studievoortgang van studenten. Daarnaast betreft het investeringen in studie- en trajectbegeleiding en het garanderen van de rechtsbescherming van de student. We lichten de punten hieronder toe.

2.1.1. Onderzoek naar de factoren die studievoortgang kunnen verbeteren of hinderen

De nota van de 'werkgroep Optimaliseren studievoortgang' bouwt voornamelijk op kwantitatieve data over de studievoortgang. Die gegevens leren ons vooral 'hoe' studenten het doen, maar het 'waarom' kunnen we hier niet uit afleiden. Daarom staan we er als organisatie op dat er op korte termijn werk wordt gemaakt van het in kaart brengen van de redenen waarom studenten het modeltraject niet (kunnen) volgen en hoe we die – indien dat dan gewenst zou zijn – kunnen voorkomen. We kunnen momenteel wel al tal van redenen bedenken die een verklaring zouden kunnen vormen, zoals persoonlijke of familiale redenen, de combinatie van studies met een

(studenten)job, andere engagementen in een studentenorganisatie, een foutieve studiekeuze, aan motivatie gerelateerde redenen ...

Niet al die oorzaken dienen onderzocht te worden of problematisch te zijn. Een engagement van een student als vertegenwoordiger, in een vereniging, als student-ondernemer ... past in diens ontwikkeling als persoon en is op zich ook een leerevent. Over hoe en in hoeverre verschillende andere redenen de studievoortgang beïnvloeden, weten we bijzonder weinig. De geanalyseerde data toont wel aan dat bepaalde kansgroepen het minder goed doen dan studenten zonder die kenmerken, maar bieden daarvoor geen verklaring. Als we meer kunnen leren over die verklaringen, dan kunnen we daar ook inspelen in het beleid.

Maar de vraag naar onderzoek is ook ruimer en moet zich niet enkel richten op kansgroepen of specifieke groepen studenten. Zoals aangegeven, biedt het werk van werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang' geen inzicht in waarom studenten afwijken van het modeltraject, in het bijzonder wanneer dat geen bewuste en vrijwillige keuze is. In hoeverre is motivatie bepalend voor de studievoortgang? Welke studievaardigheden missen studenten? Welke onderwijsmethoden hebben een positieve impact op de leereffecten en bijgevolg de (leer)resultaten van studenten? Hebben strengere studievoortgangsmaatregelen een motiverend of verlamrend effect op studenten? Waarom zijn bepaalde opleidingsonderdelen struikelvakken voor studenten? ... Er zijn met andere woorden nog tal van vragen voor beleidsinstanties maar evenzeer lesgevers waarop het antwoord nog op ontbreekt.

Het gezegde 'voorkomen is beter dan genezen, moeten we ook in dit dossier nastreven. Studievoortgangsbewakingsmaatregelen grijpen in wanneer een student te ver afwijkt van het modeltraject of de normale studieduur, maar lossen evenwel niet per se de oorzaak op. Ze kunnen dan wel een impact hebben op het studiegedrag en de motivatie van sommige studenten, maar zullen het omgekeerde effect hebben op andere en spelen niet in op andere factoren en situaties die de studievoortgang negatief kunnen beïnvloeden. Daarom pleit VVS voor meer kwalitatief onderzoek naar het identificeren van die factoren en situaties en de samenhang ervan met studievoortgang. Met meer informatie en kennis kunnen we ook een gericht beleid gaan voeren. Aangezien het gaat over de opleiding en toekomst van mensen, is de overheid dat ook verplicht aan studenten.

2.1.2. Investerings in studie- en trajectbegeleiding

De hierboven besproken begeleiding vereist ook mensen die kunnen instaan voor de begeleiding. Studie- en trajectbegeleiding moet namelijk ook georganiseerd kunnen worden. Gelukkig zijn er daarvoor in de hogescholen en universiteiten al veel begeleiders actief. Toch staan de grote investeringen van de hogeronderwijsinstellingen in contrast met wat een individuele student kan ervaren aan begeleiding. De middelen moeten

immers uitgesplitst worden over grote hoeveelheden studenten, waardoor ook de tijd per student beperkt is. Daarom zijn we er als VVS dan ook van overtuigd dat de aanwerving van meer studie- en trajectbegeleiders noodzakelijk is, evenals bijkomende investeringen vanuit de overheid daarvoor.

Die investeringen mogen niet beschouwd worden als zuiver dienend om de studieduurvertraging tegen te gaan. Iedere student, ongeacht diens studietraject, kan voordeel putten uit studiebegeleiding. Metacognitieve vaardigheden zijn immers voordelig voor iedere student, tevens op lange termijn, bijvoorbeeld in het kader van levenslang leren. Het is wel belangrijk om te benadrukken dat deze investering structureel dient te zijn. Toekomstige generaties studenten zouden weinig gebaat zijn met een eenmalige investering in extra begeleiding.

2.1.3. De rechtsbescherming van de student garanderen

Net zoals studenten nu na een intern beroep bij de Raad voor Betwistingen inzake Studievoortgangsbeslissingen een procedure kunnen starten tegen een studievoortgangsbeslissing, stellen we als VVS voorop dat dit ook het geval moet zijn bij nieuwe studievoortgangsmaatregelen. Aangezien er op het moment van schrijven nog geen decreetteksten voorliggen, kunnen we hier ook nog niet dieper op ingaan. Toch wensen we in deze voorbereidende fase aandacht vragen voor dit aspect. Het kan namelijk niet de bedoeling zijn dat door onachtzaamheid bij de voorbereiding van nieuwe decretale maatregelen, studenten aangewezen zouden zijn op de Raad van State voor een beroepsprocedure.

2.2. Voorstellen vanuit de overheid: de nota van de werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang'

De werking en samenstelling van de werkgroep wordt voldoende uitgebreid beschreven in het analysedocument van de werkgroep zelf. We willen hier wel kort stilstaan bij het proces dat de werkgroep gelopen heeft. Als organisatie willen we bij deze daar onze waardering voor uitdrukken. Los van de conclusies van de werkgroep en politieke beslissingen die op basis daarvan genomen zullen worden, heeft de werkgroep een traject gelopen met ruimte voor discussie, vragen en twijfel, zonder overhaast te werk te gaan en waarbij de beschikbare data gebruikt werd om tot nieuwe studievoortgangsmaatregelen te komen en niet (selectief) gebruik werd om politieke voorstellen te bevestigen. Op het proces dat de werkgroep gelopen heeft valt bijgevolg weinig negatiefs aan te merken.

Het analysedocument van de werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang' brengt op een overzichtelijke en evenwichtige wijze een analyse van de onderzochte datasets. Aangezien het belangrijk is dat de data als geheel worden samen gelezen om een volledig beeld te krijgen over de studievoortgang van studenten, lichten we hier ook geen

afzonderlijke delen van de conclusies van de gemaakte analyses uit. De enige uitzondering die we daarop willen maken, is de herhaaldelijke vaststelling van de werkgroep dat het niet zo slecht gesteld is met de studievoortgang van studenten als op voorhand soms verwacht werd. Het moet onderstreept worden – en het document van de werkgroep doet dat ook – dat de data ook aantonen dat de studievoortgang van studenten geen eenzijdig verhaal is.

Het volgende deel is een reactie op het analysedocument van de werkgroep in versie die voorlag op de vergadering van 30 april 2021. Wijzigingen die na die vergadering nog aangebracht zijn aan dat document, zijn hier dus niet in rekening gebracht. Indien belangrijk en noodzakelijk, zal VVS met een addendum dit standpunt aanvullen. De vijf thema's waarover de werkgroep voorstellen deed, worden hieronder een voor een behandeld.

2.2.1. Een nood aan nieuw kader voor studievoortgang?

Vooraleer over te gaan tot de voorstellen die de werkgroep doet voor nieuwe studievoortgangsmaatregelen, moeten twee opmerkingen gemaakt worden. Ten eerste vermeldt een enkel voorstel dat het geldt behoudens overmacht. Dit principe moet algemeen gelden en de niet-vermelding ervan bij sommige maatregelen mag niet gelezen worden als een uitsluiting van het overmachtenprincipe. Ten tweede ligt de nadruk van deze maatregelen grotendeels op het beperken van mogelijkheden van de student. VVS betreurt dat er zelfs geen aanzet is voor maatregelen inzake studiebegeleiding en in het bijzonder de broodnodige investeringen daarin. We hopen dat dit hiaat nog wordt rechtgezet.

a. *Minimaal studierendement*

Voorstellen van maatregelen die decretaal worden verankerd:

- Hogeronderwijsinstellingen zijn verplicht om bindende voorwaarden op te leggen indien studenten minder dan de helft van de opgenomen studiepunten hebben verworven, tenzij er sprake is van overmacht. De instelling bepaalt autonoom deze voorwaarden.
- Hogeronderwijsinstellingen kunnen bindende voorwaarden opleggen bij een studierendement van minder dan 100% (bijvoorbeeld mijlpaalsysteem waarbij de eerste studiepunten moeten behaald worden in twee jaar).
- Hogeronderwijsinstellingen kunnen generatiestudenten / trajectstarters weigeren zich opnieuw in te schrijven in eenzelfde opleiding bij een zeer laag studierendement van 30% of minder (niet meer op individueel dossier).

- Hogeronderwijsinstellingen kunnen aan studenten die na 4 examenkansen geen credit behalen kunnen een bindende studievoortgangmaatregel opleggen of weigeren om dit opleidingsonderdeel nog op te nemen.

VVS is genoodzaakt een verdeeld standpunt over deze voorstellen in te nemen. VVS kan zich aansluiten bij het eerste en derde voorstel voor zover universiteiten en hogescholen de mogelijkheid bieden om te ageren en daartoe niet verplichten.

Het tweede voorstel krijgt die steun niet. Instellingen die mogelijkheid bieden om maatregelen op te leggen aan studenten wiens studierendement lager ligt dan 100%, geeft universiteiten en hogescholen een quasi ongelimiteerde vrijheid zonder enige garanties voor de student. Deze 'passe-partout-bepaling' past niet in de idee van voorstellen gebaseerd op data, in tegenstelling tot de andere. Een idee zoals een mijlpaalsysteem is bespreekbaar maar sterk afhankelijk van de concrete uitwerking.

Het laatste voorstel lijkt tot slot onuitvoerbaar. Een weigering tot inschrijving voor een bepaald opleidingsonderdeel, staat de facto gelijk met een weigering tot inschrijving voor de opleiding. Wanneer het plichtvakken betreft, staat het niet kunnen afronden van een vak immers gelijk met de onmogelijkheid om nog te kunnen slagen voor een opleiding. Dat instellingen andere studievoortgangmaatregelen kunnen opleggen indien een student twee opeenvolgende academiejaren niet slaagt – en dat het voorstel zich daartoe zou beperken - is een aanvaardbaar voorstel.

b. Volgtijdelijkheden

Voorstellen van maatregelen die decretaal worden verankerd:

- Hogeronderwijsinstellingen kunnen strikte volgtijdelijkheid (een opleidingsonderdeel mag enkel opgenomen worden als een student geslaagd is voor één of meerdere onderliggende opleidingsonderdelen) tussen opleidingsonderdelen enkel vastleggen op basis van risico's of veiligheidsproblemen als het opleidingsonderdeel zou opgenomen worden. Inhoudelijke redenen voor volgtijdelijkheid moeten met het oog op een betere studievoortgang geherdefinieerd worden als gelijktijdigheid. Dit principe van gelijktijdigheid wordt ingevoerd vanuit de noodzaak dat studenten achterstand opnieuw moeten kunnen inhalen.
- Volgtijdelijkheid tussen semesters kan niet worden toegepast, tenzij in zeer uitzonderlijke en gemotiveerde gevallen.
- Studenten hebben het recht om elk AJ minstens 50 SP op te nemen in hun curriculum.

- Studenten moeten de kans krijgen om opleidingsonderdelen 'in te halen' en op die manier opnieuw in het modeltraject te komen, ze hebben hiervoor het recht om grotere pakketten tot 72 SP op te nemen.

VVS kan de voorstellen die de werkgroep doet inzake volgtijdelijkheden en gelijktijdigheden onderschrijven.

Ook de twee andere voorstellen – in verband met de 50 en 72 studiepunten – krijgen de steun van onze organisatie. Het is daarbij wel belangrijk om enkele elementen uit te klaren:

- De regel inzake de volgtijdelijkheden moet eerst toegepast worden vooraleer een student zich kan beroepen op een recht om een minimaal aantal studiepunten op te nemen. De noodzakelijke volgtijdelijkheden mogen niet omzeild worden doordat een student minder dan 50 of 72 studiepunten heeft opgenomen.
- Het voorstel om studenten het recht te geven om minstens 50 studiepunten op te nemen, moet gelezen worden als dat instellingen wanneer zij studenten een studievoortgangsbewakingsmaatregel opleggen, zij hen niet kunnen verhinderen tot 50 studiepunten op te nemen.
- Het voorstel om studenten het recht te geven om tot 72 studiepunten te kunnen opnemen, beperkt zich tot studenten die niet door studievoortgangsbewakings-maatregelen beperkt worden in het aantal studiepunten dat ze mogen opnemen. Anders komt dit voorstel potentieel in conflict met het vorige.

c. Minimaal op te nemen studiepunten

Voorstellen van maatregelen die decretaal worden verankerd:

- Optie 1: er komt geen decretale regel.
- Optie 2: iedere generatiestudent schrijft zich in voor alle studiepunten van het modeltraject (tussen 54 en 66 studiepunten). De onderwijsinstellingen kunnen voor bepaalde doelgroepen, die ze zelf afbakenen, uitzonderingen voorzien in hun onderwijs- en examenreglement. Zij kunnen ook een uitzondering voorzien op basis van een individueel dossier van een student.
- Bij de 2e inschrijving voor dezelfde opleiding nemen de studenten minstens alle resterende vakken van het modeltraject op.

VVS heeft een uitgesproken voorkeur voor de eerste optie. De geanalyseerde data tonen immers niet aan dat er een reden bestaat om studenten te verplichten een minimaal aantal studiepunten op te nemen.

Wat het voorstel betreft om studenten te verplichten om bij de tweede inschrijving (maar ook eventueel bij daarna volgende inschrijving) de resterende opleidingsonderdelen van het eerste jaar/de eerste fase van het modeltraject – en dus niet van het modeltraject – op te nemen, kan dat gesteund worden.

d. Knip tussen bachelor en master

Het beleidsvoorstel is om de harde knip niet te verankeren in het decreet.

VVS onderschrijft dit voorstel zonder enig voorbehoud.

e. Snellere heroriëntering

Voorstellen die decretaal worden verankerd:

- De instellingen geven verplicht een studieadvies aan de student bij een laag studierendement na de eerste examenperiode.

VVS is terughoudend ten opzichte van dit voorstel: niet omwille van het principe, maar vooral omwille van de vragen die de uitwerking ervan zal oproepen. Wat is een studieadvies? Heeft dit betrekking op de studiemethode, of op het al dan niet verderzetten van de huidige opleiding? Wie zal dat advies geven? Waarop zal dat gebaseerd zijn? Hoe zorgen we dat die adviezen onderbouwd zijn? Hoe betrouwbaar zullen die adviezen zijn? ... Samengevat, veel vragen en nog maar weinig antwoorden.

Gelet op de vragen die er nu nog bestaan rond de initiële studieoriëntering, die trouwens zeer gelijkaardig zijn, en waar al veel langer rond gewerkt wordt, is VVS er niet van overtuigd dat het hoger onderwijs hier klaar voor is. Situaties waarin de student bijvoorbeeld de boodschap krijgt dat die beter een andere opleiding kiest zonder in dat proces ondersteund te (kunnen) worden, moeten we vermijden. Daarnaast wijst de werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang' zelf in haar analysedocument dat heroriënteren na de eerste examenperiode niet het meest geschikte moment is.

Los van deze bezwaren, ontbreekt in dit voorstel de invulling van 'een laag studierendement'. Die verdere afbakening zal VVS niet overtuigen van dit voorstel, maar is wel noodzakelijk moest hiermee dit idee worden verdergezet.

VVS wil als tegenvoorstel wel twee samenhangende zaken voorstellen. Allereerst moeten studenten het recht hebben om een gesprek te kunnen aangaan met een studie- en/of trajectbegeleider na een tegenvallend examenresultaat. Zo een gesprek zet een student idealiter aan tot reflectie over diens opleiding, diens studiemethode ... en zal de student meer helpen dan een studieadvies. Ten tweede moeten instellingen verplicht worden om een begeleidingsaanbod op het vlak van studie- en trajectbegeleiding in te richten dat openstaat voor alle studenten die dat wensen.

3. Bijkomende voorstellen

3.1. Publieke communicatie over de maatregelen

VVS stelde eerder in dit standpunt al dat de decretale maatregelen inzake studievoortgang zich moeten beperken tot een kader dat de ruimte laat aan universiteiten en hogescholen om een eigen beleid uit te stippelen. De voorstellen die hierboven besproken werden, bevestigen ook die lijn. Die werkwijze vereist wel dat hogeronderwijsinstellingen hun verantwoordelijkheid opnemen en hun eigen beleid en maatregelen vormgeven vertrekkende op basis van de data die zij hebben over de studievoortgang van studenten. De werkwijze van de werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang' heeft standaard uitgezet die kan dienen als benchmark voor universiteiten en hogescholen die hun eigen maatregelen vormgeven.

VVS meent dat studenten inzicht moeten kunnen krijgen in dat proces van beleidsvoorbereiding en -bepaling. Daarom stellen we voor dat decretaal wordt bepaald dat instellingen publiekelijk communiceren over hun studievoortgangsbeleid en de onderbouwing (onder meer in de vorm van data) die eraan ten grondslag ligt. Hierbij denken we aan gelijkaardige communicatie als bij de publieke informatie in het kader van het kwaliteitszorgbeleid. Opname van de studievoortgangsmaatregelen in het OER of zuiver publiekelijk communiceren wat de maatregelen zijn zonder ze te onderbouwen, volstaat dus niet; we verwachten heldere, toegankelijke informatie zodat instellingen hun beleid ook uitleggen en verantwoorden ten aanzien van hun studenten.

3.2. Een evaluatie van de maatregelen in 2027-2028

Het voorgestelde beleid van de werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang' erkent gelukkig ook de onzekerheid die er inherent aan is. Op basis van gegevens over hoe studenten het in het verleden deden, stelt de werkgroep maatregelen voor die het gedrag van toekomstige studenten moet sturen. Of de maatregelen dat werkelijk zullen kunnen,

is onzeker. Het ontbrak de werkgroep namelijk aan kwalitatieve data die daar meer inzicht in had kunnen geven. We beseffen evenwel dat zelfs met die gegevens, de gemaakte keuzes geen absolute zekerheid kunnen bieden over of en hoe studenten het beter zullen doen in de toekomst. Dat is nochtans wel de doelstelling van de voorgestelde maatregelen.

Aangezien de studievoortgang van studenten uitermate belangrijk is, is het ook nodig om het beleid, onder meer omwille van de inherente onzekerheid die eraan verbonden is, tijdig te evalueren. Als VVS stellen we voor om decretaal een evaluatie te voorzien in het academiejaar 2027-2028 van het geheel aan studievoortgangsmaatregelen bepaald op het niveau van de Codex Hoger Onderwijs. Indien de voorstellen van de werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang' in 2021-2022 omgezet worden in effectieve decretale bepalingen en inwerking treden vanaf het academiejaar 2022-2023, zullen zijn in het academiejaar 2027-2028 vijf jaar in werking geweest zijn. Dat lijkt VVS het goede moment voor een evaluatie waarbij onder meer de analyses die de werkgroep nu bekeken heeft, opnieuw gedaan worden en de betrokken actoren zoals instellingen en studenten(vertegenwoordigers) bevroegd worden over het beleid.

4. Slotbeschouwingen

4.1. Bewustmaking en sensibilisering

Een effectief studievoortgangsbeleid vereist enerzijds dat instellingen een beleid hebben en anderzijds dat het gekend is, zeker bij de studenten voor wie het bedoeld is. Daarom wil VVS hier het belang benadrukken van heldere en toegankelijke communicatie, beschikbaar voor studenten maar evenzeer ouders en studiekeuzers. Daarom menen we dat gecentraliseerde communicatie op de website van de onderwijsadministratie over de decretale maatregelen, aangevuld met verwijzingen naar de instellingseigen communicatie, daaraan al kunnen bijdragen. Ten tweede is ook sensibilisering belangrijk. Zonder studenten onnodige druk op te leggen, moeten instellingen studenten wel voldoende bewust houden van een goede studievoortgang.

Hetzelfde gaat trouwens op voor het begeleidingsaanbod dat universiteiten en hogescholen aanbieden. Nog te veel studenten die er wel baat bij zouden hebben, zijn niet op de hoogte van welke hulp beschikbaar is of waar die te vinden is. Met steeds wisselende studentenpopulaties moeten dit trouwens een permanent aandachtspunt blijven. Daarom dringen we er ten stelligste op aan dat instellingsbesturen met hun studenten rond de tafel gaan zitten en oplossingen zoeken om de bekendheid van het begeleidingsaanbod te verhogen. Het is namelijk belangrijk dat studenten geholpen kunnen worden vooraleer een slechte studievoortgang hun dwingt hun studies te stoppen.

4.2. Leerkrediet

De werkgroep 'Optimaliseren studievoortgang' heeft zich over alle voorstellen uit het regeerakkoord 2019-2024 van de Vlaamse Regering inzake studievoortgang gebogen, met uitzondering van de vooropgestelde evaluatie van het leerkrediet. VVS verzet zich allerminst tegen die evaluatie, maar is er wel van overtuigd dat de voorstellen die werkgroep gedaan heeft nu volstaan. Via het leerkrediet en een eventuele aanpassing ervan, moet geen extra laag aan maatregelen meer gelegd worden op de studievoortgangsmaatregelen die nu worden voorgesteld. De data die de werkgroep geanalyseerd heeft, tonen alleszins niet aan dat er op dat vlak nog een nood is.